

יחזיקים קטנים פחותים מבני עשרים, ולא היה להם חלק בארץ לא
מכח עצמם שהרי קטנים הם, וגם מכח אביהם אין להם ליטול כיון
שמת במדבר ולא נחל חלק בארץ.
אגב הבאת טענתם של בנות צלפחד, ושל שבט מנשה, מביאה
הגמרא מה שלמד אביי מכך: **אִמְרַי אֶפְרַי, שְׁמַע מִיָּה – יֵשׁ לְהוֹכִיחַ**
מצוותם של אלו, **דְּלֵא הָוֵה הָרַ מְבַאֵי הָאָרֶץ דְּלֵא שְׁקִיל – שְׁלֵא**
נטל חלק בארץ, **דְּאֵי סִלְקָא דְּעֵתָהּ הָוֵה הָרַ דְּלֵא שְׁקִיל, אִיבְעֵי לִיה**
לְמַצְיוֹנָה – הִיהָ לֹו לְצוּחַ וְלִטְעוֹן מְדוּעַ יִגְרַע מִשָּׂאֵר בְּנֵי יִשְׂרָאֵל,
כשם שטענו בנות צלפחד ובני יוסף, ואין לומר שאכן היה מי
שצווה, שאם כן היתה טענתו מוזכרת בנביא, כשם שהוזכרה
טענת בנות צלפחד וטענת בני יוסף, ובי **תִּימָא – וְאִם תִּרְצֶה לֹומֵר**
שאינן להוכיח מכך שלא היה מי שצווה, משום **דְּצוּחַ וְאִיבְעֵי לִיה**
קָרָא – שֶׁרַק מִי שְׁצוּחַ וְהוֹעִילָה לֹו צוּחָתָהּ וְשִׁשְׁמַעוּ טַעֲנָתָהּ וְנִתְּנָה
לו חלק בארץ, כתב הפסוק טענתו, **דְּצוּחַ וְלֵא אִיבְעֵי לֵא פִתְּחִיָה**
קָרָא – אֲבָל מִי שְׁצוּחַ וְלֵא הוֹעִילָה לֹו צוּחָתָהּ וְשִׁלָּא קִיבֵל חֶלֶק
בארץ, לא כתבו הפסוק, ואם כן אפשר שהיה מי שצווה אלא
שלא נענה, אין לומר כן, **דְּהָא בְּנֵי יוֹסֵף דְּצוּחֵיהּ וְלֵא אִיבְעֵי לִיה**
קָרָא – שְׁהָרִי בְּנֵי יוֹסֵף צוּחוּ, וְלֵא הוֹעִילָה לָהֶם צוּחָתָם, שְׁהָרִי לֵא
הוסיף יהושע על נחלתם, כיון שלא יכל לגזור מנחלת שבט אחר
וליתן להם, ואף על פי כן נכתבה טענתם בנביא, ואם כן בהכרח
שלא היה מי שלא נטל חלק בארץ, שאם היה כן ודאי היה צווה,
והיה הנביא מזכיר זאת.
הגמרא דוחה את ראיית אביי: באמת אפשר שהיו מבאי הארץ
שלא קיבלו נחלה, וצווחו על כך, אמנם לא הזכירם הכתוב משום
שלא הועילה להם צווחתם, ומה שהזכיר הכתוב צווחתם של בני
יוסף אף שלא הועילה להם, הוא משום דתקם – שם, בתשובת
יהושע על טענתם, **עֲצֵה מִיָּה קָא מְשַׁמְעֵי לָן – לִימְדוּנָה הַכְּתוּב עֲצָה**
טובה, **דְּאִיבְעֵי לִיה לְאִינִישׁ לְאִיזְדָּהוּרִי מְעִינָא בִּישָׁא – שִׁישׁ לֹאדֵם**
להזכיר שלא יתמהו בני אדם על הצלחתו ויתנו בו עין רעה, והיינו
דקאמר להו [לבני יוסף] **יְהוֹשֻׁעַ, דְּכִתְבִּיב (שם יז טו), 'וְאִמְרַי אֶפְרַי**
יְהוֹשֻׁעַ, אִם עִם רַב אֶתָּה, עֲלֵה לָךְ הַיַּעְרָה וּבִרְאֵתָ לָךְ שֶׁם בְּאֶרֶץ
הַפְּרָזִי וְהִרְפָּאִים' וגו'.
הגמרא מבארת את תשובת יהושע לבני יוסף: **אִמְרַי לְהוֹי יְהוֹשֻׁעַ**
לבני יוסף, אמנם להוסיף לכם נחלה אין אני יכול, אכן עצה טובה
אתן לכם, שאם רבים אתם לכו **וְהִתְבָּאוּ עִצְמֵיכֶם בְּעֵרִים, שְׂאִין בְּנֵי**
אדם מצויים שם, ותכרתו את עצי היער, ובנו לכם שם בתים, כדי
שלא תשלוש בכם עין רע מחמת רבויכם. וכדי ללמדנו דבר זה
הובאה טענתם של בני יוסף, אך באמת אפשר שגם אחרים לא
קיבלו חלק בארץ, וצווחו ולא נענו ולכן לא הזכירו בפסוק.

אֵלֵא לְמָאן דְּאִמְרַי לְבָאֵי הָאָרֶץ נִתְחַלְקָה הָאָרֶץ, קִשְׁדָּה, מָאֵי כּוּוֹנֵת
הַכְּתוּב 'לְרַב תְּרַבּוּ נַחֲלָתוֹ, וְלִמְעַט תִּמְעִיט נַחֲלָתוֹ', וְהָרִי לֵא
נחלקה הארץ לפי גודלו של השבט ביציאתו ממצרים, אלא
לבאי הארץ עצמם נחלקה הארץ. מסיקה הגמרא: **קִשְׁדָּה.**
הגמרא מביאה קושיא נוספת שהקשה רב פפא על שיטת רבי
יונתן: **וְעוֹד אִמְרַי לִיה רַב פַּפָּא לְאִיבְעֵי, בְּשִׁלְמָא לְמָאן דְּאִמְרַי לְיוֹצְאֵי**
מִצְרַיִם נִתְחַלְקָה הָאָרֶץ, הִיינו דְּקָא צוּחוֹן בְּנוֹת צִלְפַּחַד בְּתַבְיַעָה
לְמִשְׁחָה (במדבר כו ד), 'לְמָה יִגְרַע שֶׁם אֲבִינוּ מִתּוֹךְ מִשְׁפַּחְתּוֹ כִּי אֵין לֹו
בֶּן, תִּהְיֶה לָנוּ אֶחָדָה בְּתוֹךְ אֶחָי אֲבִינוּ', שְׁלִישִׁית זֹו אִילוֹ הִיהָ
לְצִלְפַּחַד בֶּן הִיהָ נוֹטֵל חֶלְקוֹ שֶׁל אֲבִיו יוֹצֵא מִצְרַיִם, וְעַתָּה שְׂאִין לֹו
בֶּן לְמָה לֵא יִירְשׁוּ בְּנוֹתָיו אֶת חֶלְקוֹ, אֵלֵא לְמָאן דְּאִמְרַי לְבָאֵי הָאָרֶץ
נחלקה הארץ, **אִמְרַי צוּחוֹן, הָאֵ לִיתִיהָ דְּלִשְׁקוֹל – הָרִי אֵין אֲבִיהוֹן**
קיים בבית הארץ כדי ליטול חלק בארץ, ואף אם היה לו בן לא
היה נוטל חלק בארץ מכח אביו, ומה תביעה יש להן.
מתרצת הגמרא: באמת אפשר שלבאי הארץ נחלקה הארץ, **אֵלֵא**
שתביעתן היתה **לְחֻדָּה, וְלִיטוֹל בְּנִיכְסֵי חֶפֶר, כְּלוּמֹר, אֵף שֶׁנִּתְחַלְקָה**
הארץ רק לבאי הארץ, הרי חלקם של בני חפר, אֵף צלפחד שבאו
לארץ, חוזרת אל חפר שהיה מיוצאי מצרים, וחפר מוריש הנחלה
ליורשיו, ואם כן אילו היה צלפחד מניח אחריו בן היה נוטל שני
חלקים (חלק הפשיטות, וחלק הבכורה) ובכסי זקנו במקום אביו,
וטענו בנותיו, שגם עתה שלא הניח בן, יש להן לעמוד במקום
אביהן לירש את חפר יחד עם אחי אביהן.
בספר יהושע (יז ד) מובא שבעת חלוקת הארץ התרעמו בני שבט
מנשה בן יוסף, וטענו ליהושע מדוע נתן להם חלק ככל השבטים,
אף ששבטם גדול יותר משאר שבטים, ומבארת הגמרא טענתם
על פי השיטות האמורות בסדר חלוקת הארץ. מקשה הגמרא:
בְּשִׁלְמָא לְמָאן דְּאִמְרַי לְיוֹצְאֵי מִצְרַיִם נִתְחַלְקָה הָאָרֶץ, הִיינו דְּקָא
צוּחוֹן בְּנֵי יוֹסֵף בְּתַבְיַעָה אֵל יְהוֹשֻׁעַ, דְּכִתְבִּיב (יהושע יז ד) 'וְיִדְבְּרוּ בְּנֵי
יוֹסֵף אֶת יְהוֹשֻׁעַ לֵאמֹר, מְדוּעַ נִתְּתָה לִי נַחֲלָה גּוֹרֵל אֶחָד וְחֶקֶל
אֶחָד, וְאֵנִי עִם רַב עַד אֲשֶׁר עַד כַּה בִּרְכָנִי ה'?, וְיֵשׁ לִפְרֹשׁ טַעֲנָתָם
שכיון שאבותיהם יוצאי מצרים הולידו בנים במדבר יותר מאשר
ילדו אבותיהם של שאר שבטים, יש להם ליטול נחלה גדולה יותר
מנחלת שאר השבטים, שהרי נחלקה הארץ לאבותיהם יוצאי
מצרים, ואם יטלו אבותיהם חלק כאבותיהם של שאר שבטים,
נמצאת נחלת כל אחד מהשבט מועטת מבני שאר שבטים. **אֵלֵא**
לְמָאן דְּאִמְרַי לְבָאֵי הָאָרֶץ נִתְחַלְקָה הָאָרֶץ, מָאֵי קָא צוּחוֹן, וְהִלָּא
בְּוִלְהוֹ שְׁקִיל – כִּל בְּנֵי הַשְּׁבִטִים בָּאֵי הָאָרֶץ נִטְלוּ חֶלֶק שׁוֹה, וְלֵא
התחשבו כלל במנינם בעת יציאת מצרים.
מתרצת הגמרא: צווחתם לא היתה מחמת ריבוי בני שבטם, אלא
משום **טְפִלִּים דְּהוּוּ נְפִישִׁי לְהוֹ – מִפְּנֵי שְׁהָיוּ רַבִּים מִבְּנֵי שְׁבִטָם שְׁהָיוּ**

אגרות קודש

ב"ה, כ"ד אייר, תשט"ו

ברוקלין.

שלום וברכה!

במענה על מכתבו מכי כ"ז אייר והקודם להם. נהניתי על מה שעומד בקישור עם הרב... ויה"ר
שתהי' זה התחלת השינוי לקרב עכ"פ את אלו הרוצים להתקרב, אלא שלדעתם עוד לא נתקיים כמים
הפנים לפנים, ואף כי בטח צודק בכתבו כי אשמים ב' הצדדים ושהיריחוק הוא בלי שום טעם, הנה
כדאי שאני"ש יהיו המתחילים בצעדים לקרב, ומוכן שיכול למסור זה לכל האברכים ואני"ש בכלל
בשמי, אף שגם זה מובן שקיום המעשה מצדם לא ע"י ציווי וקב"ע תפעל יותר (מלבד מי שהוא עבד
נאמן שהקב"ע שלו מביאתו לתכלית התענוג וכמובאר בכ"מ ומהם בהמשך רס"ו)...

בבא בתרא דף קיה עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עזו והדר" (ליום שבת קודש) רמה

נחלתם של יהושע וכלב אפילו חלק אחד מאלף מארץ ישראל.
מתרצת הגמרא: אָמַר ליה אביי לרב פפא, אין הכוונה למתלוננים
על חסרון המים, אלא מתלוננים שבעד קרח קאמרין, כלומר,
מאתים וחמשים איש שהתלוו לקורח במחלוקתו על משה רבינו.
הגמרא חוזרת לדון במחלוקת האמורה בסדר חלוקת הארץ.
מקשה הגמרא: וְאָמַר ליה רב פפא לאביי, בשלמא למאן דאמר
ליוצאי מצרים נתחלקה הארץ, היינו דפתיב (יהושע יז ח), ויפלו חבלי
מנשה עשרה, כלומר שבני מנשה נטלו עשרה חלקים בארץ לינעו,
שהם שיתא – ששה חלקים דשיתא בתי אבות – של ששת
המשפחות שפירט הכתוב (שם יז ב), וארבעה דידהו – של בנות
צלפחד, חלק צלפחד אביהן, ושתי חלקי אביהן בנחלת אביהן,
וחלק מנחלת אחי אביהן שיצא ממצרים ומת במדבר בלא זרע, הא
עשרה. אלא למאן דאמר לבאי הארץ נתחלקה הארץ, קשה, שהרי
רק תמנא – שמונה חלקים הוא דהוה, שיתא דשיתא בתי אבות,
ותרי דידהו, והיינו חלק פשיטא וחלק בכורה שיש להם ליטול
בנחלת חפר שחזרה אליו מכח בניו או בני בניו שבאו לארץ
וקיבלו נחלה, הא תמנא חלקים שנטלו בני מנשה בארץ, ולא
עשרה.
חוזרת הגמרא ומקשה על המקשן: וכי ליטעמיך לא קשה, והלא
למאן דאמר ליוצאי מצרים נתחלקה הארץ, רק תשעה חלקים הוה,
שהרי גם לדבריו לא נטלו בנות צלפחד רק שלשה חלקים בארץ.
אלא מאי אית לה למימר, חד אחא דאבא אית להו שיצא ממצרים
ויש לו ליטול חלק, וכיון שמת במדבר בלא להניח זרע, ירשו אותו
אחיו, ובנות צלפחד עמדו במקום אביהן לירש אותו יחד עם שאר
אחיו. ונמצא שנטלו ארבעה חלקים. הא נמי – על דרך זו יש
לתרץ גם לשיטה הסוברת שלבאי הארץ נתחלקה הארץ, תרי אחי
דאבא הוה להו שמתו במדבר בלא זרע, ובשחזרה נחלה לחפר
מכח צאצאיו שבאו לארץ, והורשה לכל בניו בשוה, גם שני בנים
אלו היה להם ליטול חלק, וכיון שמתו בלא זרע, אחיהם יורשים
את חלקם, ובנות צלפחד עמדו במקום אביהן ליטול חלק, ונמצא
שנטלו ארבעה חלקים בארץ.
מקור שבנות צלפחד נטלו גם את חלק אחי אביהן: דתנינא, נאמר
בתשובת ה' למשה על טענת בנות צלפחד (במדבר כו ז), 'בן בנות
צלפחד דברת, נתן לתן להם אחרות נחלה בתוך אחי אביהם,
והעברת את נחלת אביהן להן', והאירכות מיותרת, שהיה לו לומר
רק 'נחלו בנות צלפחד', ויש לדרוש שכל תיבה באה ללמד על
נחלה מוסמית שנטלו, 'נתן לתן להם', זו נחלת אביהן צלפחד,
'בתוך אחי אביהן', זו נחלת חפר אחי אביהן, שנטלו יחד עם שאר
אחיו אביהן, והעברת את נחלת אביהן להן, זו חלק בכורה, שנטלו
בנחלת חפר בזכות אביהן שהיה בכורו. רבי אליעזר בן יעקב מוסיף
ואומר, אף חלק אחי אביהם שיצא ממצרים ומת במדבר בלא זרע,
נטלו בנות צלפחד, שנאמר בתחילת הכתוב 'לתן תתן', וללמד
שנטלו חלק אביהן דיהי די לכתוב לשון תנינה אחת, ומכפילות
הלשון יש לדרוש שנטלו גם את חלק אחי אביהן.
מוסיפה הגמרא על דברי הברייתא: ולמאן דאמר – ולדעת רבי
יונתן הסובר, תרי אחי דאבא שמתו בלא בנים הוה להו לבנות
צלפחד, וכפי שהכריחה הגמרא לעיל, ההוא – חלק האח הנוסף,
מהכתוב 'אחרות נחלה' נפקא – נלמד.
הגמרא מבררת כוונת הכתוב הזכור לעיל ויפלו חבלי מנשה
עשרה: וְאָמַר ליה רב פפא לאביי, קרא – הכתוב האמור, מאי קא
חשיב – מה כוונתו למנות, אי מפלים קא חשיב – אם כוונתו למנות
את כל החלקים שנטלו בני שבט מנשה, ואף את חלקם של
הצעירים, קשה, שהרי טובא הוה – רבים היו, ולא רק עשרה, וא
בתי אבות קחשיב – ואם כוונתו למנות רק את חלקי בתי האב,
דהיינו ראשי המשפחות שהם בני מנשה עצמו, הרי רק שיתא הוה,
שאם מונה רק את חלקי ראשי המשפחות אין לו למנות את
חלקיהן של בנות צלפחד לחוד, שבכלל משפחת 'חפר' הן, הנמנה
בין ששת בני מנשה.

הגמרא מביאה תשובתם של בני יוסף: אָמַר ליה בני יוסף, אָנּוּ
מוֹרָעָא דיוסף, דלא שלמא ביה עינא בישא, דכתיב בברכה שבירכו
יעקב (בראשית מט כב), 'בן פרת יוסף בן פרת עלי עין', ואמר רבי אבהו,
אל תקרי בניקוד 'עלי עין' כפי המסורת, אלא תקרא 'עולי עין',
שבירכו יעקב שיהא הוא חורעו עולים על העין ושולטים עליה,
ולא תשלוט העין עליהם, ולכן אין לנו לחשוש מעין הרע. מקור
אחר: רבי יוסי בריי תניא אמר, מהבא יש ללמוד שאין עין רעה
שולטת בזרעו של יוסף, שנאמר בברכתו של יעקב לאפרים עין רעה
(שם מח טז), 'וידעו לרב בקרב הארץ', ובמה שהמשילים לדגים נתכוין
לברכם, מה דגים שבים מים מכסים עליהם, ולכן אין העין רעה
שולטת בהם, אף ורעו של יוסף אין העין רעה שולטת בהם.
בברייתא שהובאה לעיל (קיד) שנינו: מרגלים, יהושע וכלב נטלו
חלקם. מבררת הגמרא: מנהגי מילי. ומשיבה: אמר עולא, דאמר קרא
בענין מיתת המרגלים (במדבר יד לח), 'יהושע בן נון וכלב בן יפנה היו
מן האנשים הטהים ההלכים לתור את הארץ', ויש לברר מאי הכוונה
'היו', אילימא – אם נאמר שכוונתו שהיו מוש, ולא מתו במגיפה
כשאר המרגלים, והא כתיב קרא אחרינא המלמד זאת, שנאמר
אחר המנין השני שנעשה בערבות מואב (שם סו טז), שלא היו במנין
זה מהמנוניים במנין הראשון, כי אמר ה' להם מות ימותו במדבר,
ולא נותר מהם איש, כי אם כלב בן יפנה ויהושע בן נון. אלא מאי
הכוונה 'היו', שהיו יהושע וכלב נטלו חלקם בארץ של המרגלים,
דהיינו שנטלו את חלקם. שנינו: מתלוננים ועדת קרת, לא היה
לתן חלק בארץ.
מקשה הגמרא: והתניא בברייתא אחרת, מרגלים, מתלוננים ועדת
קרת, יהושע וכלב נטלו חלקם בארץ. מתרצת הגמרא: אכן נחלקו
התנאים בזה, ולא קשיא, מר – התנא ששנה שחלקם ניתן ליהושע
וכלב, מר – מתלוננים למרגלים, כפי שיובא להלן, ויש ללמוד
מהיקש זה שכשם שחלק המרגלים ניתן ליהושע וכלב, כך נתקיים
בחלקם של המתלוננים – מר – והתנא ששנה שלא נטלו כלל חלק
בארץ, לא מר – מתלוננים למרגלים.
הגמרא מביאה ברייתא שמתוך דבריה מתבאר ההיקש של
מתלוננים למרגלים, שנחלקו בו התנאים: דתניא, נאמר בתורה
בטענתן של בנות צלפחד למשה רבינו (במדבר כו א), 'אבינו מת
במדבר, והוא לא היה בתוך העדה הנוצדים על ה' בעדת קרת, כי
בחסאו מת' וגו', מפרשת הברייתא, 'אבינו מת במדבר', זה צלפחד.
'והוא לא היה בתוך העדה', זה עדת מרגלים, כלומר שלא היה
צלפחד מעשרת המרגלים שחטאו. 'הנוצדים על ה'', אלו מתלוננים
שהתלוננו במדבר, כלומר שלא היה צלפחד מהמתלוננים.
והכתוב 'בעדת קרת', מתפרש כמשמעו הפשוט, שלא היה
מהלוחים אל קורח במחלוקתו עם משה רבינו.
ומתבאר מדברי הכתוב שהמפורטים כאן לא נטלו חלק בארץ,
שטענת בנות צלפחד היתה שכיון שלא היה מאלו מדוע תיגרע
נחלתן, אמנם לא נתבאר מה נעשה בחלקם, אכן חלק המרגלים
נדרש לעיל מהכתוב 'חיו מן האנשים' שיתן ליהושע וכלב, וכיון
שהוזכרו המרגלים והמתלוננים בפסוק אחד נחלקו התנאים אם
יש להקישם זה לזה, מר – התנא בברייתא שהובאה לעיל בסמוך,
מר – מתלוננים למרגלים, ולכן אמר שגם את חלקם של
המתלוננים נטלו יהושע וכלב. ומר – והתנא בברייתא שהובאה
לעיל (קיד) לא מר – מתלוננים למרגלים, ולכן אמר שלא היה להם
חלק בארץ כלל.
שנינו בברייתא שיהושע וכלב נטלו חלקם של המתלוננים. וסבר
רב פפא שהכוונה לבני ישראל שהתלוננו על משה אחר שהולכים
במדבר שלשת ימים בלא מים, שנאמר (שמות טו כד) 'יילנו העם על
משה לאמר מה נשתה', ולכן הקשה: ואמר ליה רב פפא לאביי,
ולמאן דמקיש מתלוננים למרגלים, ולכן אמר שיהושע וכלב נטלו
גם את חלק המתלוננים, יש לתמוה, וכי איכפול יהושע וכלב וירתו
לבושה ארץ ישראל – הוכפלה נחלתם של יהושע וכלב ביותר,
וירשו את כל ארץ ישראל. והלא מקובל בידינו, שלא היתה